

KAZAH KÖZTÁRSASÁG

I. AZ ORSZÁG TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETE

1. Általános információk

Hivatalos megnevezés	Kazah Köztársaság
Államforma	elnöki köztársaság
Főváros	Asztana (682 ezer fő)
Terület	2 724 900km ²
Népesség	16 197 000 fő
Nemzetiségi megoszlás	kazah (63,6%), orosz (23,3%), üzbec (2,9%), ukrán (2,0%), ujjur (1,4%), tatár (1,2%), német (1,1%), egyéb (4,5%)
Vallási megoszlás	muzulmán (57%), orosz ortodox (34%), protestáns (2%), egyéb (7%)
Hivatalos nyelv	kazah, orosz
Klíma	szélsőségesen kontinentális
Államfő	Nurszultan Abisevics Nazarbajev
Miniszterelnök	Karim Kazsimkanovics Maszimov
Hivatalos pénznem (kód)	Tenge (KZT) 1 USD = 150 KZT 1 EUR = 210 KZT (2010 január),
Jelentősebb városok	Almati, Csimkent, Karaganda, Taraz.

2. Főbb gazdasági mutatók, a gazdaság szerkezete, főbb ágazatok

Kazahsztán főbb gazdasági mutatói 2007-09

Megnevezés		2007.	2008.	2009.
GDP értéke folyó áron	Mrd USD	103,8	132,2	134,0*
GDP növekedése változatlan áron	%	8,9	3,3	1,2*
Az egy főre jutó GDP folyó áron	USD/fő	7 000	8 200	8 200*
Infláció	%	18,8	9,5	6,2
Munkanélküliségi ráta	%	7,3	6,6	10,3
A folyó fizetési mérleg egyenlege	Mrd USD	-8,2	6,6	-2,8
Költségvetés egyenlege	GDP %-a	-1,7	-2,1	-3,1

Forrás: Kazahsztán Statisztikai Ügynökség, Kazah Nemzeti Bank; * előzetes adat

Ásványkincsekben, termőterületekben rendkívül gazdag ország, örökölt gazdasági potenciálja is jelentős. Az óriási kőolaj- és földgáztartalékok mellett az országban szinte minden ásványkincs megtalálható.

Az állami tulajdon 80%-át az ezredfordulóig privatizálták, a magánszektor a GDP-nek jelenleg több mint a 60%-át állítja elő. A 2009-ben megtermelt GDP-hez a szolgáltatások 55%-kal, az ipar és az építőipar 38%-kal, míg a mezőgazdaság 6%-kal járult hozzá.

Az ipari termelés korábbi magas növekedési üteme az utóbbi két évben lelassult, 2009-ben a növekedés mértéke 1,7% volt. Ezen belül kiemelkedően magas volt a kőolaj-kitermelés növekedése (9,5%). Viszont az építőipari termelés 4,9%-kal, az acéliparé 4,0%-kal, a színesfémkohászaté 9,0%-kal, a gépiparé 14%-kal, a vegyiparé 24,0%-kal, a feldolgozóiparé 4,5%-kal maradt el a 2008-as teljesítménytől.

A mezőgazdaság termelése 2009-ben 11,3%-kal nőtt a 2008-as 5,6%-os visszaesés után. Az ország éghajlati adottságai északon a kalászosok, délen a gyapot, a rizs, a dohány, a zöldség és a gyümölcsfélék termesztésének kedveznek. Kazahsztán a FÁK-on belül Oroszország és Ukrajna után a 3. legnagyobb gabonatermelő és nettó exportőr. Az agráriumon belül hagyományosan nagy a súlya az állattartásnak, (főleg birka-, szarvasmarha-, ló- és tevetenyésztés).

A kazah gazdaság hajtómotorja változatlanul az energetikai szektor, a vas- és színesfémkohászat, a vegyipar és az építőipar, ami a konjunktúrának köszönhetően 2008 végéig jelentős fejlődést tett lehetővé.

A feldolgozóipar ugyanakkor fejletlen, elavult termelési struktúrával és eszközökkel rendelkezik. A kazah gazdaság aránytalanságainak csökkentésére több szerkezetátalakítást célzó programot dolgoztak ki, de azok megvalósítása akadozik.

Az ország arany- és devizatartalékai 2009 végén elérték az 51 Mrd USD-t, (beleértve az energiahordozók exportjából származó bevételek lefölözéséből képzett, a Nemzeti Alapban felhalmozott közel 25 Mrd USD-t is).

A külső adósságállomány 2009 végén elérte a 110,7 Mrd USD-t, ebből az állami adósság 1,6 Mrd USD (csökkenő tendenciájú), magánvállalatok adóssága 77,8 Mrd USD (két év alatt a háromszorosára nőtt), a bankok adósságállománya 31,3 Mrd USD volt. A rövidlejáratú adósság aránya 9%.

A kazah gazdaság 2000-07 között kiemelkedő ütemben, évi 9-10%-kal növekedett. Ez első sorban annak volt köszönhető, hogy az energiahordozó-exportból származó hatalmas bevételeket a belső fogyasztás fokozott növelésére is fordították. Az egy főre jutó GDP értéke meghaladta a 8 200 USD-t és ezzel a 2000. évi GDP-nek a kétszerese volt. Részben ezen eredmények alapján is, az USA Kereskedelmi Minisztériuma a FÁK államok közül 2002-ben elsőként Kazahsztánt törölte a „nem piacgazdaságú államok” sorából.

A kőolajár esése nagy bevételkiesést okozott az állami költségvetésben. A kazah tenge 25%-os leértékelésére került sor 2009 elején. A külső finanszírozási források elapadásának következménye legerősebben a lakásépítés visszaesésében jelentkezett. A 2009 elején, a válság kezelésére meghozott intézkedések eredményeként az ország GDP-je végül szerény növekedést mutatott 2009-ben.

Kazahsztán tagja valamennyi jelentősebb nemzetközi pénzügyi szervezetnek (IMF, WB, IFC, EBRD, regionális fejlesztési bankok, stb.), valamint az Oroszország, Kirgizisztán, Belorusszia, Tádzsikisztán által kazah kezdeményezésre megalakult Eurázsiai Gazdasági Közösségnek (EGK).

3. Külkereskedelmi tendenciák, külkereskedelmi statisztika, főbb partnerek, főbb termékek

Kazahsztán külkereskedelmi forgalma, 2006-09

		2006	2007	2008	2009
Áruforgalmi egyenleg*	M USD	14 573	15 019	33 295	14 787
Export*	M USD	38 250	47 775	71 184	43 196
Import*	M USD	23 677	32 756	37 889	28 409
Szolgáltatások egyenlege	M USD	n.a.	-8 166	-6 691	-5 803
Export	M USD	n.a.	3 564	4 428	4 263
Import	M USD	n.a.	11 730	11 119	10 066

Forrás: Kazah Nemzeti Bank; * vámstatisztika

A külkereskedelemben 2008-ig folyamatos volt a növekedés, 2000-hez viszonyítva a forgalom a nyolcszorosára nőtt. A gazdasági világválság hatására a világpiaci árak ugrásszerűen estek a főbb kazah exporttermékek esetében (energiahordozók, acél, színesfémek), ezért 2009-ben a kivitel jelentősen visszaesett.

2009-ben a kazah export 43,2 Mrd USD-t tett ki, csökkenése 39,3%-os, a behozatal 28,4 Mrd USD volt 25,0%-os visszaesés mellett. Az aktívum 14,8 Mrd USD-t tett ki és 65,6%-kal csökkent. Az export 15,7%-a, az import 42,6%-a realizálódott a FÁK viszonylatban. A kazah külkereskedelmi forgalmon belül a kivitel kb. 40%-a, a behozatal kb. 25%-a bonyolódott az EU-val.

A kivitel szerkezete elsősorban nyersanyagok (74,%) azon túl nem nemesfémek és ezekből készült termékek (12,7%), vegyipari termék, műanyag és kaucsuk (5,3%), élelmiszer és élelmiszer-alapanyag (3,8%), illetve gépek, berendezések (0,9%). Kazahsztán exportjának döntő részét tehát az energiahordozók, a nyersanyagok, a gabona, a kukorica és a textilrost teszi ki.

A behozatal összetételében elsősorban a gépek és berendezések (39,5%) a leginkább számottevők, emellett megtalálhatóak a nem nemesfémek és ezekből készült termékek (20,1%), a vegyipari termék, műanyag és kaucsuk (12,1%), nyersanyagok (10,7%), illetve az élelmiszer és élelmiszer-alapanyagok (8,7%).

A kazah kivitel legnagyobb arányban Olaszországba (15,5%), Kínába (13,6%), Oroszországba (8,2%), Franciaországba (7,8%), Svájcba (6,2%), Hollandiába (5,1%) és Kanadába (3,2%) irányult. Németország részesedése 2,1%, USA 1,4%. (Magyarország kb. 0,2%).

A kazah behozatalban a legnagyobb partnerek Oroszország (31,3%), Kína (12,6%), Ukrajna (7,5%), Németország (7,2%), Olaszország (6,7%) és az USA (4,9%). (Magyarország kb. 0,3%).

Kazahsztánnak hosszú távú szerződése van a földgáz Oroszországba való szállítására, emellett jelenleg a megfelelő szállítóképesség hiánya sem teszi lehetővé a kazah energiahordozók Európába irányuló közvetlen exportját. A kínai export bővülése következtében Kazahsztán az oroszországi vezetékeken keresztül kevesebb kőolajat exportált az utóbbi időben.

2009-ben 10,8%-kal több (67,3 millió t) kőolajat exportáltak, mint 2008-ban. A kőolaj árának jelentős esése miatt az exportbevétel (26,2 Mrd USD) 39,8%-kal volt alacsonyabb, mint 2008-ban, ám még így is a teljes kazah kivitel 61%-át teszi ki. A kiviteli potenciál gyors növelése elengedhetetlenné teszi a csővezeték-kapacitások intenzív bővítését.

A földgázszektor figyelemre méltó fejlődés előtt áll: a kazah energetikai minisztérium szerint az eddig feltárt 94 földgáz lelőhely tartaléka meghaladja a 3,3 trillió m^3 -t, de egyes becslések 6-8 trillió m^3 -t valószínűsítene. A kazah kormány korábbi tervei szerint 2010-re évi 45 milliárd m^3 -re kellett volna növelni a földgáztermelést. Ezzel szemben 2009-ben csak 18,1 milliárd m^3 -t termeltek ki, 3%-kal kevesebbet, mint 2008-ban, mivel késik az új lelőhelyek üzembe helyezése. Az ország földgázexportja 17,7 milliárd m^3 volt (1,1%-kal emelkedett), ugyanakkor a belső elosztóhálózat nem megfelelő kiépítettsége miatt 3,7 milliárd m^3 gáz behozatalára szorulnak. A kazah földgáz potenciális felvevő piacának Nyugat-Európát nevezik meg, emellett swap ügyletek keretében Délkelet-Ázsia – mindenekelőtt Kína – piacaira célszerű még szállítani.

2010.január 1-jén egységes vámtarifák bevezetésével életbe lépett a Fehérorosz-Kazah-Orosz Vámunió. Az EU és Kazahsztán közötti kétoldalú kapcsolatokat az 1995-ben megkötött Partnerségi és Együttműködési Megállapodás szabályozza, amely 1999. július 1-jén lépett hatályba. Kazahsztán az EU legnagyobb közép-ázsiai kereskedelmi partnere. Kazahsztán 1996-ban benyújtotta a WTO-hoz tagfelvételi kérelmét, a tárgyalások változó intenzitással folynak.

4. Tőkeáramlás alakulása és a főbb partnerek

Kazahsztán közvetlen tőkebefektetés importja és exportja, 2007-09

		2007	2008	2009
Külföldi közvetlen tőkebefektetés-import	M USD	18 453	19 755	18 429
Külföldi közvetlen tőkebefektetések állománya	M USD	69 862	89 617	108 046
Tőkekifektetés más országba	M USD	2 637	4 432	5 058
Tőkekifektetés állománya*	M USD	4 557	8 989	14 047

Forrás: Kazah Nemzeti Bank; * 2004 óta számított adatok

A külföldi befektetések feltételei viszonylag kedvezőek, folyamatosan korszerűsítik a vonatkozó jogi szabályozást. A 2003 januárjában elfogadott befektetési törvény nem tesz különbséget hazai és külföldi befektető között.

A függetlenség elnyerése, 1991 óta mintegy 108 Mrd USD külföldi működő tőkét sikerült bevonni, annak több mint 80%-át a szénhidrogén szektorba. A legjelentősebb külföldi befektetők: USA, Hollandia, Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország, Olaszország és Kína. Kazahsztán eddig 14 Mrd USD-t fektetett be külföldön, jórészt a közép-ázsiai térségben, főleg a szénhidrogén és mezőgazdasági exportját segítő beruházásokba.

II. MAGYARORSZÁG ÉS KAZAHSZTÁN BILATERÁLIS KAPCSOLATAI (KÜLKERESKEDELEM ÉS TŐKEÁRAMLÁS)

A magyar-kazah külkereskedelem áruszerkezete (M USD)

	KIVITEL		BEHOZATAL		EGYENLEG	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Összesen	403,3	118,0	111,1	59,8	292,2	58,2
Élelmiszer, ital, dohány	17,2	14,2	0,0	0,0	17,2	14,2
Nyersanyagok	0,2	0,1	1,2	0,3	-1,0	-0,2
Energiahordozók	0,2	0,2	98,0	52,9	-97,8	-52,7
Feldolgozott termékek	98,3	79,0	11,8	6,6	86,5	72,4
Gépek, gépi berendezések	287,4	24,5	0,1	0,0	287,3	24,5

Értékváltozás és a forgalom megoszlása 2009-ben (%)

	INDEX (2008=100)		MEGOSZLÁS	
	KIVITEL	BEHOZATAL	KIVITEL	BEHOZATAL
Összesen	29,3	53,8	100	100
Élelmiszer, italok, dohány	11,5	-	12,0	0,0
Nyersanyagok	75,4	15,2	0,1	0,6
Energiahordozók	101,1	50,2	0,1	88,5
Feldolgozott termékek	80,4	55,8	67,0	11,0
Gépek és szállítóeszközök	8,3	6,4	20,8	0,0

Forrás: KSH

Magyarország FÁK-tagországokkal realizált külkereskedelmi forgalmában Kazahsztán (Oroszországot, Ukrajnát és Fehéroroszországot követve) a 4. negyedik helyen áll.

2008-ban a magyar-kazah kereskedelmi forgalom rekordszintet ért el. 2009-ben a világgazdasági válság hatására a magyar behozatal a felére, a kivitelünk kevesebb mint a harmadára csökkent. A magyar kivitelben a legnagyobb visszaesés a gépek, berendezések árucsoportban ment végbe, főleg a híradástechnikai eszközök, mobiltelefonok exportjának visszaesése miatt. Kazahsztán részesedése teljes kivitelünkben 0,14%, teljes behozatalunkban 0,08%.

2009-ben a visszaesés ellenére a magyar export értéke kb. a 12-szerese, az importé 9-szerese a 2003-asnak. Mindkét forgalmi irányban rendkívül szűk a termékösszetétel. Kivitelünk döntő részét hat termék adja: gyógyszer (45,1%), híradástechnikai eszközök (9,4%), kozmetikai cikkek és tisztítószer (8,1%), zöldség és gyümölcs (6,9%), energetikai gépek, berendezések (5,7%), valamint élő szarvasmarha (2,8%). Behozatalunk összetétele még szűkebb, a propán, bután gáz teszi ki annak 85,1%-át, jelentősebb tétel még a műtrágya (5,4%), a szén és koks (4,7%).

Fontos eleme a kétoldalú gazdasági kapcsolatoknak a magyar szolgáltatás-export, ami eléri az évi 100 M USD-t. A kazahsztáni beruházásokon a magyar cégek jellemzően alvállalkozóként dolgoznak, főleg kőolaj-gázipari projektekben (Atirau, Tengiz, Karacsaganak). Új terület lehet az oktatásban kazah állami ösztöndíjasok fogadása, és magyar vendégoktatók kiküldése kazah egyetemekre.

A Magyar Nemzeti Bank nyilvántartásában a magyar-kazah viszonylatban nem szerepel adat kölcsönös működőtőke befektetésekről.

Kazah források 50,9 M USD magyar működőtőke befektetést tartottak nyilván 2009. szeptember 30-ig bezárólag. A kazah adatok szerint a kazah befektetések összege Magyarországon csupán 0,2 M USD.

Kazahsztánban (kazah adatok szerint) jelenleg 58 vegyesvállalatunk került bejegyzésre, emellett gyógyszergyáraink (Richter Gedeon, Egis) tartanak fenn képviseleti hálózatot Almati központtal. Több néhány millió USD értékű agrárprojekt megvalósítása folyik Kazahsztánban magyar részvétellel.

A MOL nemzetközi konzorcium tagjaként 27,5%-os részesedést szerzett a Kazahsztán észak-nyugati részén található Fedorovszkoje kőolaj-földgáz lelőhelyen, és eddig mintegy 40 M USD-t ruházott be, a próbafúrások biztató eredményt hoztak. 2005-től a MOL Caspian Ltd., a MOL ciprusi cége látja el az operátori feladatokat.